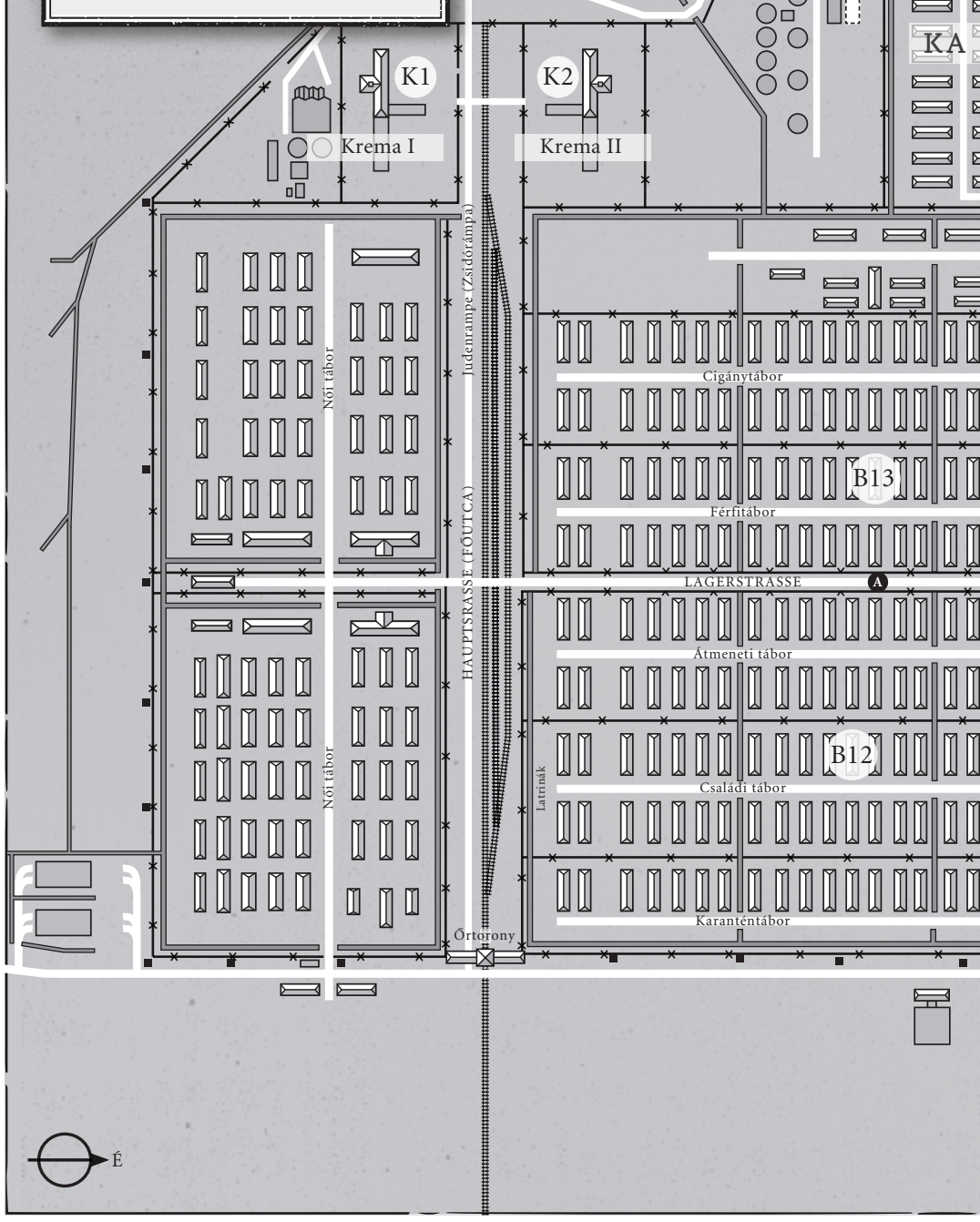

JOSÉ RODRIGUES DOS SANTOS

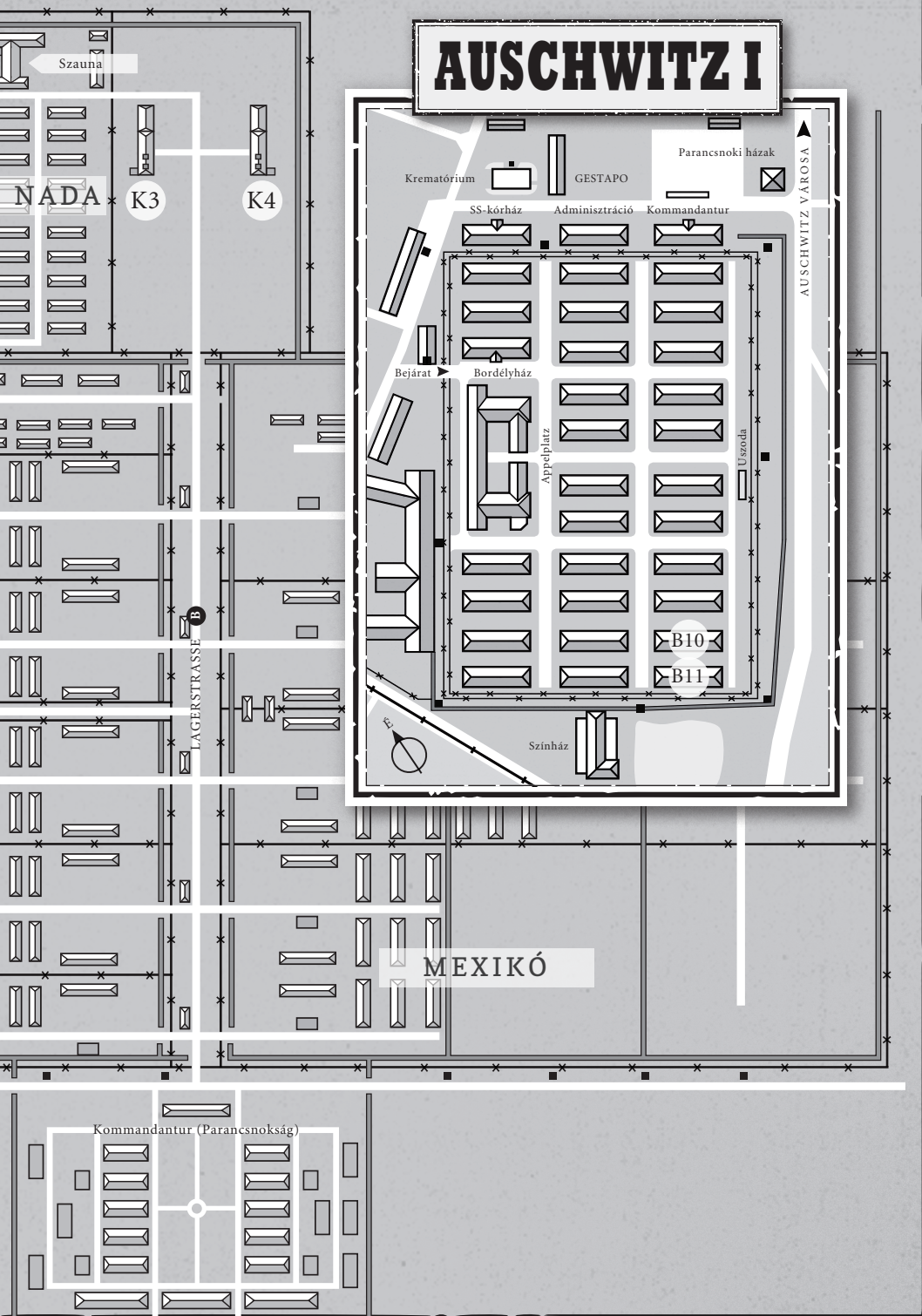
A BIRKENAUI
KÉZIRAT

BIRKENAU

1943-1944

AUSCHWITZ I

JOSÉ RODRIGUES DOS SANTOS

A BIRKENAUI KÉZIRAT

KOSSUTH KIADÓ

A mű eredeti címe:
José Rodrigues dos Santos: *Le manuscrit de Birkenau*
Éditions Hervé Chopin, Bordeaux –
Gradiva Publicações, S. A., Lisszabon

Fordította
MIHANCSIK ZSÓFIA

Szerkesztette
KALOCSAI JUDIT

Borítóterv
ARMANDO LOPES

ISBN 978-963-544-664-3

Minden jog fenntartva

© José Rodrigues dos Santos 2020

© Gradiva Publicações, S. A. 2020

© Éditions Hervé Chopin, Bordeaux 2021

© Kossuth Kiadó 2022

© Hungarian translation Mihancsik Zsófia 2022

Borítókép © TopFoto / Fotobanco.pt / Shutterstock / AdobeStock

*Ez a mű fikció,
de valós tények ihlették.*

*Ahhoz, hogy az ember rosszat tegyen,
előbb el kell hinnie, hogy jót tesz.*

Alekszandr Szolzsenyicin

ELSŐ RÉSZ

AZ ÉLET VARÁZSA

A létezés ára az örök háború.

Aleister Crowley:

The Book of Lies (Hazugságok könyve)

I.

Francisco megdöbrent, amikor rájött, hogy a hullaszerű lány, aki ott áll a női tábor bejáratánál, Tanyusa. Nem hitt a szemének. Tanyusa? Ez a csonthalmaz? Ez a borotvált fejű, betegesen sápadt lény? Ez az undorító rongycsomó? Tanyusa? Csak akkor oszlottak el a kétségei, amikor a fogoly a nevéen szólította.

Miután túljutott kezdeti zavarodottságán, Francisco kábulata elmúlt... és akkora pofont adott neki, hogy a lány belezuhant a sárba.

– Hallgass, ringyó! Hogy mersz megszólítani? Csak akkor beszélsz, ha engedélyt kapsz rá, megértetted?

Odafordult a blokkfelelőshöz.

– Van itt olyan hely, ahol négyszemközt kikérdezhetem?

– Nem nagyon van más, mint a blokkparancsnokok szobái a barakkokban, közlegény.

Francisco durván megragadta Tanyusát, és felrántotta a földről. A karjánál fogva határozottan maga elé lökte, és odaintett a blokkfelelősnek.

– Mutasd meg!

A portugál követte őt a legközelebbi barakképületig. A lánnyal együtt belépett a blokkparancsnok szobájába, és szigorúan megparancsolta, hogy ne zavarják, amíg kikérdezi a foglyot. Becsukta az ajtót, egyedül maradt a rabbal. A fiatal lány remegve nézett rá, hitetlenkedve, elbizonytalanodva. Francisco meghatottan átölelte, és magához szorította.

– Tanyusa...

A lány vizes volt és izzadt, képtelen volt erőt venni a remegésén. Néhány pillanatig nem is reagált, mintha csak valami tehetetlen tárgy volna; apatikusnak látszott, mint akit sokkhatás ért. Aztán magához tért a kábulatból, halkan felnyögött, és vézna karjával ő is átölelte a férfit.

– Te vagy az? – suttogta elhaló hangon. – Tényleg te vagy az?

– Csitt! – súgta oda a férfi vigasztalón. – Most már minden rendben van. Itt vagyok. Minden rendben van.

A lányt néhány percre görcsös sírás fogta el. Homlokát Francisco vállának támasztotta, aki simogatta, és közben megnyugtató szavakat mormolt. A lánynak ürülék- és vizeletszaga volt, de Francisco nem engedte el. Néhány pillanat múlva Tanyusa megnyugodott, és kissé elhúzódott tőle.

– Mit csinálsz te itt?

– Ez hosszú történet. De a lényeg, hogy beálltam az SS-be, hogy megmentselek.

A lány hunyorgott, remény költözött a tekintetébe.

– Ki fogsz... ki fogsz vinni innen?

A férfi láthatóan megrendült.

– Ez nem olyan egyszerű – felelte. – Megpróbálom, de nehéz lesz.

Tanyusa csalódottsága fájdalmasan érintette. Megfogadta, hogy megvédi, megesküdött magának, de eddig képtelen volt rá, és még mindig az.

– Pillanatnyilag az a legfontosabb, hogy megtaláljalak – tette hozzá sietve. – A többit majd meglátjuk.

– Miért ütöttél meg?

– Nem bratyzhatok egy rabnővel. Ha elkapnak, megbüntetnek, tán még ki is végeznének. És téged is.

A lány a fejét csóválta.

– Rettenetesek ezek a németek – dünnyögte. – Rettenetesek. Ez az egész egy orosz fogolytáborhoz hasonlít. Ha látnád, mi folyik itt... – Megborzongott. – Margarita meghalt a barakkban, Olgát meg elvitték ezek a disznók.

– Beszéltem vele.

Tanyusa meglepődött.

– Olgával? Jól van?

– Igen, még ki is kerekedett.

– Ó, hát ez nagyon jó hír! – sóhajtott fel megkönnyebbülten a lány. – Sokat nyugtalankodtam miatta...

A portugál benyúlt a köpenye zsebébe.

– Neked is híznod kell. Nyilván ki vagy éhezve.

Tanyusa beesett arca felragyogott.

– Hoztál nekem valamit?

Francisco egy újságpapírba burkolt csomagot vett elő a zsebéből, a *Stammlagerből** szerezte. A fiatal lány úgy ragadta meg, mintha attól félne, hogy eltűnik, kapkodva tépte fel a papírt, és beleharapott a kolbászos kenyérbe. Mohón evett, mint egy vadállat, mohóbban, mint azon a napon, amelyen kiéhezetten megjelent Francisco előtt az Izsora folyó partján.

– Lassabban! – figyelmeztette a férfi. – Lassabban egyél, különben beteg leszel.

Tanyusa néhány másodperc alatt befalta a kenyeret és a kolbászt. Aztán fogta az almát, amelyet a férfi odanyújtott neki, és ugyanattól a farkaséhségtől hajtva beleharapott.

– Hmmm... – nyögött fel tele szájjal. – Ez annyira jó! – Lázasan rágott. – Az ördögbe is, nem ettem ilyen jót hónapok óta. Hónapok óta! – Miután lenyelte az utolsó falatot, bekapta a csutkát a magokkal együtt. – Hmmm... micsoda gyönyörűség!

A portugál figyelmesen nézte a lányt, és megrendülten látta, milyen állapotban van. Borotvált fejével, véraláfutásokkal borított szürke bőrével lassan már ő is olyan volt, mint a tábor élőhalottjai. És émelyítő szagot árasztott.

– Beteg vagy?

A lány lenyalta az ujjairól az almalevet.

* Stammlager – anyatábor, az Auschwitz I tábor neve.

– Itt mindenki beteg – mondta. – Minden reggel tíz-húsz holttestet visznek ki a barakkomból a létszámellenőrzés alatt. – A kulacsot nézte, amelyet a férfi az övéen hordott. – Van vized?

Francisco lecsatolta a kulacsot, és odanyújtotta neki. Tanyusa a szájához emelte a palackot, és hatalmas kortyokban nyelte a tartalmát.

– Húha! Micsoda szomjúság!

Amikor kiürült a kulacs, körbenyalta a nyakát, és csalódottan, hogy nincs benne több víz, visszaadta a férfinak.

– Nem is tudom, mikor ittam utoljára ilyen jót! Ez a világ legjobb vize.

– Itt nincs víz?

A lány csüggedten nézett vissza rá.

– Viccelsz? Egyetlen kút van az egész táborban. – Felemelte a hüvelykujját, hogy hangsúlyozza a számot. – Egyetlenegy kút. És harmincezren vagyunk. – Böffentett egyet a behabzsolt víztől. – Ráadásul a víz fertőzött. Mielőtt leeresztjük a vödröt, előbb ki kell húznunk a hullákat.

– Hullákat? A kútból?

– Igen, hullákat. Vannak néhányan, akik olyan szomjasak, hogy képtelenek türtőztetni magukat, és beugranak a kútba. Főként az élőhalottak. Piszok nehéz kihúzni a testüket a kút mélyéről. Aztán meg azért kell harcolni, hogy teletölthess egy poharat. Olyanok vagyunk, mint az állatok. Lökdösődünk, verekszünk, harcolunk. Csak azért nem tépjük egymás haját, mert már nincs hajunk.

Miután a haját emlegette, végigsimította kopasz fejét, és hirtelen rádöbbsent, milyen látványt nyújthat.

– Csúnya... csúnya vagyok?

– Szép vagy.

– Komolyan! Tényleg szörnyű vagyok?

A férfi elmosolyodott, próbálta megnyugtatni.

– Igaz, hogy neked és nekem voltak jobb napjaink, de hidd el, hogy ugyanolyanok leszünk, mint annak idején.

A fiatal orosz lány mondani akart valami, de hirtelen kétrét görnyedt, kezét a hasára szorította. Kapkodó mozdulatokkal gyorsan

előhúzott a ruhája alól egy koszos réztányért, lekuporodott, és a lába közé helyezte. Sárgás lé loccsant az edénybe, ráfröccsent a combjára, és maró bűzt árasztott magából.

Tanyusa szégyenkezve pillantott fel a férfira.

– Bocsáss meg!

Jegyese egy pillanatra elnémult a látványtól.

– Te egy bilivel közlekedsz?

– Ez... ez a tányérom.

– De hát ez gusztustalan! – kiáltott fel a férfi, és alig tudta elfojtani a hányingerét. – Te abba a tányérba végzed a szükségedet, amelyikből eszel?

– Mind így csináljuk – védekezett Tanyusa halk, zavart hangon. – Mit akarsz, mit mondjak? Harmincezren vagyunk a női táborban, és csak egy latrina van, amelyet naponta kétszer szabad használnunk. Ha valakinek hasmenése van, ami folyton megesik, mi mást tehetne? Képzeld el harmincezer hasmenéses női foglyot, akik reggelente mind egyszerre akarnak odaférni az egyetlen latrinához. Nem beszélve arról, hogy a csapokból alig folyik víz, és szinte minden tele van ürülékkel. A térdünkig ér a szar. Ha véletlenül sikerül ráülnöm a vécére, a mellettem ülők olyan közel vannak hozzám, hogy összefröcskölnek. Tehát semmi értelme odamenni. És ha az ember nem mehet a latrinára, és máshol sem szarhat, különben halálra verik, mit akarsz, mit tegyen? Kénytelen használni azt a tányért, amelyikből eszik. Nincs más megoldás.

Francisco undorodva vonta össze a szemöldökét. A női táborban raboskodók állapota túltett mindenben, amit eddig a *Stammlager*-ben hallott.

– És ti... ti ezekben az edényekben esztek?

– Nincs más választásunk! Természetesen tőlem telhetően igyekszem kimosni, hóval vagy a kevéske vízzel, amit találok, de muszáj ezt használnom, különben nem kapok enni. Nem tudom, mit csinállok majd nyáron, amikor nem lesz hó...

A fiatal lány a folyékony székllettel teli tányért letette egy sarokba, hogy megpróbálja elrejtetni vőlegénye tekintete elől, de nem volt mivel letörölnie magát. Vadállati létre süllyedt le.

– Mióta szenvedsz vérhasban?
– Amióta megérkeztem. Én és mindenki más. Elképzelni sem tudod, ez milyen szörnyű.
Francisco kis csomagot vett elő a másik zsebéből.
– Hoztam neked gyógyszereket az SS gyógyszertárból – mondta. – Porokat is, vérhas ellen.
– Honnan tudtad, hogy hasmenésem van?
A férfi kibontotta a csomagot.
– Te magad mondtad, hogy mindenki vérhasban szenved – tor-
kolta le. – Ez egy sorscsapás a koncentrációs táborokban. Vigyázz,
mit iszol, különben sosem szabadulsz meg tőle. Többé nem szabad
innod annak a kútnak a vizéből, és a szükségedet sem végezheted
a tálkában.
– Ó, igen? És akkor mit javasolsz? Haljak szomjan vagy verjenek
agyon, mert a földre csinállok?
Ez jó kérdés volt.
– Keresek majd egy másik tálkát. – Miután kibontotta a csomagot,
a papírcsomagolást odanyújtotta a lánynak. – Addig használd ezt.
Tanyusa fogta a papírt, és megtörülközött. Miközben végigdör-
zsölte magát, a fecskendőt nézte és a különféle holmikat, amelyek
előkerültek a csomagból.
– Ez mi?
– Az SS-esek gyógyszertárában megmondták, melyek a leggyako-
ribb betegségek a táborban. A vérhas mellett a tífusz és a tuberkulózis.
Elhoztam mindent, amit ezekre találtam. – Elővett egy újabb cso-
magot. – Ezek vitaminok. Szedned kell, hogy pótolod az étkezési
hiányokat. – Szemügyre vette a lány aszott testét. – Vannak bolháid?
Tanyusa szinte reflexszerűen vakarózni kezdett.
– Tele vagyok velük.
Francisco fogta a fecskendőt, és miközben a tű hegyét figyelte,
kinyomott belőle egy kis folyadékot.
– Ez tífusz elleni oltás – magyarázta. – Add a karod!
Miközben beadta az injekciót, kihasználta a pillanatot, hogy
szemügyre vegye Tanyusát, és döbbenetén állapította meg, hogy még

egy ilyen szép lány is milyen gyorsan elfonnyadhat. Szinte öregasszony lett. Azon töprengett, vajon őt szerette-e, vagy csak a külsejét. Ez a külső nincs többé; ami maradt, az a lényege. Úgyhogy elgondolkodott az érzéseiről. Ha a szépségeért szerette Tanyusát, akkor szerelme tárgya eltűnt. De ha önmagáért szerette, még mindig itt van. Már nem tudta, mit is érez valójában. Szerelmet a szépsége iránt, vagy szerelmet a lány valója iránt? Mindig úgy gondolta, hogy a kettő ugyanaz: kezdetben nem Tanyusa szépsége volt-e vonzó számára? De most belátta, hogy különböző dolgokról van szó. A külső iránti vagy a lényeg iránti szerelem?

Kihúzta a tűt, és Tanyusa nézte, amint elpakolja a fecskendőt.

– Igaz, hogy embereket ölnek a gyárakban?

– Miért kérdezed?

Tanyusa kifelé intett.

– A női tábor mellett van egy gyár, ahonnan állandóan égett hús szagú füst gomolyog elő – közölte. – Sokan mennek be, de senki sem jön ki. Az emberek gyalog érkeznek vagy teherautón, mindig katonákkal és kutyákkal. Néha kiáltásokat és lövéseket hallani. Erről mindenféle pletykák keringenek. Kérdeztük róla a blokkparancsnokot, de ő azt mondta, hogy az a sütöde, és ne is törődjünk vele. – Franciscóra sandított. – Tényleg sütöde?

Az SS egyik íratlan szabálya megtiltotta, hogy beszéljenek erről, főként a rabokkal. Francisco tudta, hogy ha bármit elárul, és a hír elkezd keringeni, letartóztatják és kivégezhetik árulásért és az ellenséggel való összejárásért.

– Te mit gondolsz?

– Nem tudom, ezért kérdezek téged – felelte a lány. – Vannak olyanok, akik szerint embereket ölnek ott, és a kéményből kicsapó szikrák meg a sült hús szaga a holttestektől van, amelyeket elégetnek. A sütödéknek nincs sült hús-szaguk. De... ez ugye nem igaz?

– Hát...

– De ezek nők, gyerekek és öregek. Miféle fenyegetést jelenthetnek ezek az emberek? Még kisbabákat is láttam! Mi okból ölnének a németek kisbabákat? Ez képtelenség! Nem féltek lerohanni

Oroszországot, Franciaországot meg tudom is én, hány másik országot, és a kisbabáktól félnének? Ennek semmi értelme. Aztán meg Németország civilizált ország, fejlett ország, sokkal előbbre tart, mint az én szegény Oroszországom. Ennek a dolognak se füle, se farka. – A férfihoz hajolt, átható pillantást vetett rá. – Vagy tévednék? A gyár sütőde vagy...

Francisco nem tudta, mit mondjon. A női táborhoz közeli épület, amelyről a lány beszélt, a Krema I volt. Nagy volt a kísértés, hogy feltárja, amit tud, de visszafogta magát. A kockázat hatalmas volt, és óvatosnak kellett lennie. Mindkettőjük érdekében. Tanyusa elmondhatja a többi fogolynak, hogy egy SS-katonától szerezte az információt. A hír elterjed, és ha a *Politische Abteilung** vizsgálatot indít, Tanyusát és Franciscót kivégezhetik. Meg különben is, mire lenne jó neki egy ilyen információ?

– Ne hallgass a pletykákra – felelte végül. – A fontos...

Francisco elharapta a mondatot, mert hirtelen zaj támadt odakint. Mindketten némán figyelték, mi történik. A barakk ajtaja hirtelen kivágódott.

– Létszámellenőrzés! – kiabálta a blokkparancsnok segédje, aztán éppolyan gyorsan eltűnt, mint ahogy előbukkant, futott tovább a barakképületben, és izgatottan kiabált tovább: „Létszámellenőrzés!” Francisco és Tanyusa meglepetten nézett egymásra, Francisco csodálkozva, Tanyusa rettegve.

– Létszámellenőrzés! – kiáltott fel, és kezét a szája elé emelte. – Most?

– A reggeli létszámellenőrzés már megvolt, nem?

– Ez most szelekció, nem érted?

– De létszámellenőrzést mondott...

– A speciális létszámellenőrzés munkaidőben nem lehet más, csak az. Feltételezik, hogy ha valaki nem megy ki a munkaegység-

* A „koncentrációs tábor Gestapójának” is nevezett Politische Abteilung a náci koncentrációs tábor hét osztályának egyike volt, amelyet a táborok felügyelősége hozott létre a táborok működtetésére.

gével, és a táborban marad, akkor beteg. Ez a létszámmellenőrzés valójában szelekció!

Mindenki tisztában volt vele, mi az a szelekció, leginkább az SS-esek. Összeterelték a foglyokat, egyiket-másikat kiválasztották, sokat vagy csak néhányat, a körülményektől és a céljaiktól függően, és elvitték őket. Bár Tanyusa csak nyugtalanító híreszteléseket hallott a kiválasztottakra váró sorsról, Francisco pontosan tudta, mi történik velük. Kivégzik őket. Pery Broad szerint az új auschwitz-i parancsnok megpróbált véget vetni ennek a gyakorlatnak, sőt fel is függesztette, de januárban Berlin arra kényszerítette, hogy folytassa.

A portugál szétnézett, megoldást keresett.

– Nincs valami olyan hely, ahol elrejtőzhetsz?

– Miféle hely? – kérdezte a lány rémülten. – Átkutatják a barakkokat. Ráadásul a blokkfelelős nagyon jól tudja, hogy itt vagyok, és a segédje is látott minket az imént.

Tanyusának igaza volt. Mindenki tudta, hogy ott van, és az SS addig meg sem állt volna, amíg meg nem találja. Ha Tanyusa elrejtőzik, óhatatlanul elfogják és kivégzik.

A segéd újra elrohant az ajtó előtt.

– Létszámmellenőrzés! – kiabálta. – Mindenki létszámmellenőrzésre! *Schnell! Schnell!* Gyorsan! És vetkőzzetek le!

Tanyusa tudta, hogy nincs más megoldás; felvette a teli tálkát, és lehajtott fejjel kiment a barakkból.

– A holmimat a priccsen hagyom majd.

Miután egyedül maradt a blokkparancsnok szobájában, Francisco rettenetesen tehetetlennek érezte magát. Nagyot sóhajtott, kiment a helyiségből, és elindult a kijárat felé. Miféle ember ő? Ő, aki megesküdött magának, hogy megvédi a lányt, most épp arra készül, hogy végignézze, amint elindul a halálba?